

А Н О Т А Ц И И

на разширения проект за репертоара на Народен театър "Иван Вазов" за сезони 1971/1972 и 1972/1973 г.

I. БЪЛГАРСКИ ПИЕСИ ОТ СЪВРЕМЕННИ АВТОРИ

"СИЯЙНА ЗОРА" от Орлин Василев

1

Действието на пиесата се развива в края на миналия век. От Диарбекирско заточение се връща в родния край стария войвода, борец за народни правдини. Йово. Но вместо "чистата и свята република", за която възрожденците са проливали кръвта си, той заварва бруталната експлоатация на буржоазното общество. По стените на мазата, от които още не са изтрети думите "... или смърт", се появяват нови петна от изтезанията над хора, които не искат да превият врат под новия ярем. Дъщерята на Йово е отделена от своя любим и насила омъжена за сина на заклетия враг на своя баща и на народа. Зетят се е удавил и уликите водят не до нещастен случай, а до доброволен край на живота. Когато тя решава да последва баща си в порутения роден дом и да сподели участието му, не се посвеният дори да ѝ отнемат детето, за да я принудят да се подчини на съдбата си. Но духовете се раздвижват от идването на Войводата. Пробудената съвест кара сегашния полицаи ибившия поборник Лако да сложи край на живота си. Народът се вълнува и вижда в социалистите бъдещите продължители на незавършената борба. Наследници на Априлци и на великите национални идеали са българските социалисти - тази е основната идея на творбата.

2.

"МЕЧТАТЕЛ БЕЗУМЕН" от Надежда Драгова и
Първан Стефанов

Действието на пиесата се развива в Пловдив в следосвобожденска България, разкъсана от европейските сили. Телохраниелят на Раковски - Бранислав Велешки, е разсилен в пощата. Възмутен до дън душа наблюдава той как корупцията, угодничеството пред

чужденците (приготовления за посрещането на барон Хирш), боричканто за лична изгода потъпкват светите възрожденски идеали, мечтите на светците и мъчениците на борбата. Неудобен за гузните съвестите със своята патристична екзалтация, той великодушно е отстранен с пенсия. За това помага губернаторът на автономията Гавралъ паша, по произход българин. Тогава в съзнанието на стареца рухва светът, който го е оскърбил и той се пренася в славните дни на борбата, до своя войвода, когото брани до последна глътка въздух. Така изникват едни от най-върховните мигове от живота и дейността на Раковски, които съставляват сърцевината на пиесата - Белградската легия, съставянето на "привременно българско началство", преговорите със сръбския княз и по-сетне с румънския министър, разобличаването на Иван Касабов и създадения от него таен съзаклятнически комитет, подготовката на нова чета и смъртта на чужда земя. Действието отново се пренася в Пловдив в разгара на народната подготовка за съединението. Организирано е пренасянето костите на Раковски, а заедно с тях и на оръжие за революцията, в която активно участие вземат Чардафон, Чобанът (Захари Стоянов) и още други борци, които не са забравили уроците на миналото. Народната революция побеждава и Гавралъ паша (Траперко паша), трябва да потегли за Стамбул.

В широк народностен план пиесата разкрива величието на Раковски, чиито идеи, дело и борба за призив не само към съвременниците, а и към потомците да продължат борбата до пълното осъществяване на свидните народни идеали.

"СЪД НА ЧЕСТТА" от Рангел Игнатов

Пиесата пресъздава един от хилядите работни дни на военния летец - ден с огромен дневен ред от служебни ангажменти, от предстоящия съд на честта над един от подчинените, от неотстъп-

Направен е първи литературен вариант на пиесата. При работата в един по-продължителен срок този вариант дава възможности да се изгради силно и правдиво произведение с много свежи и богати жизнени наблюдения и с оригинални находки на нови характери.

4.

"ТОЧНИЯТ ЧАС" от Милко Милков

Камерна пиеса с четири действащи лица: двама стари бойни другари от дните на съпротивата са изправени пред страшното известие за смъртта на своите деца. Нещастieto ги потрися, изважда ги от досегашното равновесие и дава повод те да заговорят за онова най-дълбоко и скривено, което е в тях самите. Сблъскват се две позиции за живота - едната на непримиримия комунист, който безкомпромисно и честно е вървял по своя път, носейки всички последствия за своята неотстъпчивост и другата на честния човек, който е примирявал по някакъв начин обществените интереси и с личната си изгода, постепенно превръщайки това в своя удобна жизнена позиция и отдалечавайки се от висотата и красотата на идеалите. Авторът е съумял да проследи степените на пораженичеството, без да бърза да осъжда, да произнася оценки, да обобщава. Пиесата дава възможност за един диалог върху нравствената стойност на човека, който е стигнал до неотменната необходимост да направи равносметка на своя живот и да си даде ясен отговор какъв е бил и какво е завещал на своите деца.

2. БЪЛГАРСКИ КЛАСИЧЕСКИ ПИЕСИ

"ИВАЙЛО" от Иван Вазов

Романтична драма за съдбата на българския селски вожд Ивайло, който обединява около себе си народа и дава отпор на татарските нападения, докато царят е безсилен да овладее положението и да гарантира границите на държавата си. Победил външният против-

ник, той се насочва и към душителите на народа вътре в страната към управляващите боляри. Войските на Ивайло обсаждат столицата и царицата е принудена да посреща победителя с всички почести. Волта на народа е Ивайло да заеме престола, за да има здрава ръка, която да държи твърдо държавното кормило. Но той има жена, която обича. И е подложен на мъчителни колебания да се свърже с Мария, която до вчера е била негова противница. Притисната от обстоятелствата Мария сама, чрез коварство, отстранява опасната съперница.

Авторът преплита личните с обществените мотиви, за да създаде напрежение на действието и в героите, за да изтъкне основната мисъл, която изпълва с патриотичен патос цялата творба - че над всичко стои дълга пред отечеството, че е силен и непобедим онзи вожд, който има всенародната подкрепа.

"ХОРО" от Антон Страшимиров

Потушено е първото в света антифашистко въстание - въстанието на българските комунисти и селяни през 1923 година. В тъмната нощ на поражението, когато потоци кръв задавят борбата, се вдига сватбата на народния душител, тежка, страховита сватба, злокобен символ на настъпващата реакция. А навън, над трупове, на убитите, майките са принудени от палачите да играят страшно хоро под звуците на зурли и тъпани - и те играят с проклетие на устните си, с разкъсващата мъка от загубата на синовете си. Играят а българската земя се тресе под стъпките им, победена и поробена, но спотаила в пазвите си силите за нова борба.

Романът на Страшимиров, написан сякаш на един дъх, е дал повод за няколко драматизации, играни вече в нашите драматически театри. И те са верни на духа на творбата, тъй като тя е изградена предимно в диалогична форма, с остри драматически и трагически сблъсъци и е много пригодна за изискванията на сцената.

Тя би могла да се включи в репертоара по повод 50-годишнината на септемврийското въстание от 1923 година.

"АЛБЕНА" от Йордан Йовков

Селската красавица Албена, към която са отправени погледи-те на мнозина в селото, е станала жена на сетния сиромаш, на слугата в мелницата. Никой не е пожелал да свърже с нея живота си, защото е бедна. Но сега, когато има мъж, желанията отново са пламнали. Албена обича Сенебирски искрено и предано, но се бои от престъпление и грях. Тя мечтае за свое скромно и чисто щастие, далеч от хорските одумки. Изпитва състрадание към мъжа си, когото лъже, но и се бои от отмъщението му. Тя не желае злото, което го постига, въпреки че става неволен съучастник в смъртта на Куцар. Идеалът за красота е възвишен, но пътя за неговото осъществяване е свързан с престъпление в един несправедливо устроен свят, в който съжителствуват бедност и богатство. Социалните контрасти Йовков рисува с трагическа дълбочина и сложност, като ги съпоставя с възвишените човешки пориви и подчертава колко те са в разрез с хармонията и нравствеността, дълбоко присъщи на човека. Те са в основата на всички престъпни склонности, тъй като хората не са добри или зли, а стават такива само в резултат на начина им на живот.

"ЗМЕЮВА СВАТБА" от Петко Тодоров

Творбата е ценна със своя дълбоко поетичен характер и с талантливото съчетание на реална обрисовка на бита и характерите с привнасяне на приказни елементи от народните поверия и легенди. Животът на патриархалното българско село, средата, която обгражда Цена съсем не са идилични и безбурни. Напротив, те действуват твърде тягостно и с деспотизма на старите нрави, и със сковаността на вековни представи за любовта и брака. Змеят носи на Цена

един нов свят, освободен от принудата. Той се бунтува срещу съществуващата реалност, срещу оковите, които му налагат хората. А същевременно е самотен и страда за тях, копнее за близка човешка душа, която ще го разбере и ще го приласкае. Не е трудно да се открие влиянието върху Тодоров на модния за неговото време индивидуализъм. Но същевременно е очевидно, че в индивидуалистичния бунт той вижда начин за протест срещу сковавашите норми на обществото. Затова някои книжни тиради не могат да заличат основното впечатление от живите и пластични картини на селската поезия, от вдъхновената поема за силата и красотата на младостта и любовта, които са създадени именно за да рушат всякакви окови, да се освобождават от плесента на заблудите и да възвисяват човешка чрез неговите дръзки пориви.

"ПЪРВИТЕ" от Петко Тодоров

Тази драма е може би най-реалистичната творба на автора. Тя се налага с дълбоко социалния си конфликт, с изграденото силно драматическо напрежение, с цялата галерия от завършени психологически характери. Руши се светът на чорбаджи Петко. Старите чорбаджии трябва да отстъпят обществената власт на младия, укрепващ еснаф, който иде по силата на историческата необходимост като много по-жизнеспособен икономически и много по-нравствен морално. Особено характерен е конфликтът между стария чорбаджия и децата му, които получили образование, изхвъркват от родната стряха, която ги души и потиска. Патриархалният свят отмира, колкото и привлекателна да е отдалече неговата идиличност, колкото и да са симпатични отделни негови представители. Авторът достига до дълбоката логика на историческата необходимост, а не до привлекателните сили на личните оценки. Затова той е правдив и силен в реалистическото си изображение. Дори и даскал Димитър с неговите индивидуалистически

настроения, е обрисован сложно и правдиво, с вътрешните си противоречия, въпреки цялата симпатия на автора към него. При едно ясно и точно съвременно разкриване на пиесата, тя би могла да послужи като основа за дълбоко национален спектакъл с познавателно значение за една от най-интересните епохи на нашето историческо развитие и съзряване.

3. СЪВРЕМЕННИ СЪВЕТСКИ ПИЕСИ

3 . "ЕДИНСТВЕНИЯТ СВИДЕТЕЛ" от Ариадна и Пьотр Тур

Действието се развива в средата на лекари от едно научно-изследователско и лечебно заведение. Конфликтът между ръководителката на института и нейният пръв ученик, удостоен с най-голямото ѝ доверие, е конфликт дълбок и принципиален. Може ли лекарят да поеме отговорността за един човешки живот, при това живот на талантлив, известен, обичан човек, когато няма гаранции за успех, а му е трудно да си признае всичко, което не му достига за сложната операция. Понякога ръководният авторитет е едно, а научната подготовка друго. И най-приближеният трябва да има доблестта да каже истината. колкото и в неудобно положение да постави себе си. Но има и друг обвинител, това е човешката съвест, единственият свидетел на всички сложни "за" и "против", които могат да възникнат при такъв комплициран случай. И този свидетел се оказва решаващият.

Авторите разглеждат съотношението между личните и обществените проблеми, разкриват моралните качества на съветските хора, като ги доказват през сложни обстоятелства на действието.

Пиесата е от репертоара на МХАТ.

"ИЗВОР" от Алексей Арбузов

Най-новата пиеса на Алексей Арбузов разглежда съдбата на един талантлив, извънредно талантлив човек, който е изцяло отдаден на своята професия. За него тя не е дълг или любима работа. Тя просто е начин на съществуване. Такава всеотдайност може би е аномална. И от нея произтичат различни диспропорции в живота, които нарушават хармонията, уязвяват скривени чувства, засягат близки хора. Но приносът на таланта за обществото е в крайна сметка критерият за правото на една личност да съществува по този начин, с този свой егоцентризъм. Верен и тук на своя натура, Арбузов рисува новият човек като сложна психологическа сплав, не се страхува да посочи в него и трагическа вина, и душевно несъвършенство, изтъквайки като основна негова характеристика приносът за обществото разглеждайки диалектичното, сложно съотношение на проблема личност и общество.

Пиесата е в предстоящия репертоар на Ленинградския драматичен театър "Максим Горки".

6. "ПРИКАЗКИ ЗА СТАРИЯ АРБАТ" от Алексей Арбузов

Творбата разкрива зрелите години на един талантлив театрален творец. Но това съвсем не са години на успокоение и примирение. Той продължава да бъде търсец и недоволен, дирейки непрекъснато вдъхновение за нови творчески проявления. Разгледан е и проблемът за връзките с младото, новото поколение, връзки сложни и същевременно обусловени от редица благоприятни предпоставки. Едно момиче със своята душевна ведрина, с топлотата и искреността си съумява да заличи следите на безразличие и примирение, да събуди за нов, радостен труд хора, които смятат, че са вече уморени.

Пиесата е с малък персонаж и може да се играе на камерна сцена.

4. СЪВРЕМЕННИ ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКИ ПИЕСИ

"ВСИЧКО В ГРАДИНАТА" от Едуард Олби

Едно почтено американско семейство води порядъчен живот на приличния за хората стандарт. То има свой уютен дом. Детето учи в реномиран колеж. Дори домакинята мечтае за своя малка оражжерия. По същия начин живеят и почтените съседи, които посещават семейството в много добре уредените приеми. Докато един ден съпругът открива, че жена му има значителни доходи от източници които не са му известни. Накрая той се добира до източниците - таен публичен дом, уреден от една дръзка дама, която дори се осмелва да го посещава в дома му. Първата негова реакция е да скъса с този ужас. Но откъде ще дойдат средствата, които сега му позволяват да води този начин на живот, там е въпросът. С развитието на действието се разбира, че срамът тайната да не стане известна на съседите е съвсем излишен, тъй като и останалите съпруги по този начин свързват семейния бюджет. Отново Олби поставя на гневно сатирическо изобличение една тема, твърде съществена за съвременната американска драма - прочутият американски висок стандарт не е по силите на обикновените труженици. До него не се достига по честен начин. Желанието за преуспяване, желанието за материално благополучие така е заслепило американеца, че той пренебрегва най-свещените закони на морала и съвестта, подлагайки се на едно ужасно съществуване. Фикс идеята за бързо забогатяване е несъвместима с нравствените скрупули, дори с елементарните норми на човешкия морал. И това е кръговрат, от който не можеш да се изплъзнеш, защото той се корени в продажността и прогнилостта на цяла обществена тема.

"РЕКВИЕМ ЗА ЕДНА МОНАХИНЯ" от Фолкнер - Камю

Пред съда е изправена негърка на средна възраст да отговаря за страшно престъпление - със собствените си ръце тя е удушила детето на своите господари, което ѝ е било поверено за да се грижи за него. Тя не отронва нито една дума - да се защити или да се обвини. Само върви към смъртта със желание всичко предварително да свърши някак по-бързо. Но ето че майката на убитото дете не е доволна от това мълчание. Тя иска да каже нещо повече, тя иска да разкаже всичко. И то дори след като смъртната присъда е произнесена. Пред шерифа, извикан посред нощ за да изслуша този разказ, се изправя покъртителна история. Младата жена произхожда от бедно семейство. Богат е съпругът ѝ, който като студент я откъква от дома ѝ. По пътя тя бива отвлечена от някакъв съдържател на публичен дом. И живее в тази среда достатъчно, за да се зарази изцяло. Но студентът има "съвест" и той поправя грешката си - оженва се за момичето. То вече трябва да играе ролята на почтена богата съпруга и да заличи всичко от миналото. А такова минало лесно не се заличава. И младата жена довежда от това минало негърката, за да я направи свой доверен човек в къщата; да ѝ повери децата си и да разговаря с нея понякога за "онова", което трябва да се забрави. Своеобразен отдушник на един лицемерен живот, който колкото е охотен, толкова е и противен. Но когато от миналото идва изнудвачът, решен да получи исканата сума или да разкаже на почтените хора къде е била госпожата, по какви места, тя, младата жена, на която нищо не липсва, иска да замине с него, да се махне. Негърката изправя пред нея най-силната преграда - децата. Заради тях тя трябва да води този начин на живот, не може да ги подлага на несигурност и присмех. Напразно, центробежните сили са много власт-

ни и непреодолими. Тогава тя посяга на детето и постига своето - младата жена остава в своя дом. Но на каква цена и как ще живее занапред?

В много остър, напрегнат сюжет творбата разкрива с големи психологически и драматически гълбини острата, непримирима борба между доброто и злото в човешката душа, борба, която непрекъснато запазва своите социални и обществени проекции и е обусловена от тях.

5. КЛАСИЧЕСКИ ПИЕСИ

"ФАУСТ" от Гьоте

7. В творбата намират дълбок израз проблемите за ограничеността на човешките познания и за безпокойния стремеж да се премине границата, поставена на човешката природа, за съюзяване с ада, дори, за да се осъществи този стремеж. Народната фантазия приписва на хората този порив от незапомнени времена. И често той намира примирение с религията и разкаянието. От този сюжет Гьоте изгражда философска трагедия за титаничния дух на човека и ограничеността на неговото знание. Още в началния си монолог Фауст говори, че е изучил философията, правото, теологията, медицината и въпреки всичко си е останал жалък глупак. Мъките на героя разкриват целия път на съмнението, преминато от европейското общество. Отхвърлило религията, то вече се опира само на знанието. И иска знанието да му даде отговор на всички въпроси, на които преди религията е имала безпогрешни разрешения. Но това е невъзможно, защото човешкото познание е неизчерпаемо и никога не стига своя предел. Той не може да вярва, защото знае твърде много неща против обясненията, които вярата дава. А от друга страна тя още не е загубила властта над душата му. И застанал на средния път между

вярата и знанието, той призовава духът на земята, олицетворяващ живота на природата във великото ѝ цяло и отстъпва ужесен пред това абсолютно съзерцание. Така той не може да се откаже от присадения му от традицията стремеж към абсолютното, а от друга страна, под влиянието на критическата мисъл, не може да се задоволи със средствата, с които традицията разрешава тези стремежи. Наред с Фауст са очертани образите на Мефистофел - духът на отрицанието, Вагнер който се задоволява с формално, сухо знание и не познава съмнението и колебанието и Гретхен - наивно, покорно, дълбоко вярващо същество, истинска героиня на миналото, на времето, което вече се руши. Тя е спасена от вярата, докато за Фауст остава вечната неудовлетвореност, която винаги тласка човечеството напред и служи като мощен стимул на прогреса.

8.

"ТАРТЮФ" от Молиер

Великата Молиерова комедия е едно от най-прекрасните творения на световната литература. Главният герой в нея възплъщава цялата сложна психология на лицемера, разкрива тънката мрежа на йезуитските интриги. Разкрит е тип, който отразява обществено явление с дълбоки корени с цялата негова сложна тактика при омайване на потребните му хора, с цялото лукавство да се оправдават най-нищожни цели с най-възвишени нравствени подбуди, с изумителната ловкост да превръща личните си работи в обществен въпрос. Набожният лицемер от 17 век носи общочовешки пороци, срещу които се борят и съвременните хора.

"МАКБЕТ" от Шекспир

Вещиците предсказват на Макбет, храбрият воин, че ще стане крал. Ласкан и насърчаван от жена си, той тръгва към осъществяването на своята цел през океан от кръв и през човешки трупове. Властта, посветена на насилието, разрушава личността. А от друга

страна тази личност върви към предначертана цел с всички сили духовни и физически сили, неспособна да се възпре нито за миг. Изграден е силен, величав трагически характер, който въпреки цялото си духовно уродство е обаятелен със своята демоническа сила. И с дълбокото съзнание на своите действия, изстрадали в мрачна, отчаяна непретнвата вътрешна борба.

"АНТОНИЙ И КЛЕОПАТРА" от Шекспир

Рисува се разломът и сладострастието на римското общество в епохата на започващия упадък. И както във всички римски драми на Шекспир се разкриват великите обществени и користните политически интереси. Наред с това вниманието е съсредоточено и върху индивидуално-психологическите характеристики на образите. Имат значение общите принципи но има значение и личността, която играе твърде важни роли в тяхното провеждане.

"БЪЗ ВИНА ВИНОВНИ" от Николай Островски

На основата на един универсален сюжет - дете, изоставено от родителите си, се рисуват дълбоки, драматични социални новолукти, прави се критика на условностите и предразсъдъците на руското общество, които довеждат човека до отчаяние и до силен, осъзнат протест срещу представителите на обществената върхушка.

"СВЪТЪТ Е ПЪЛЕН С ГАЛНИ" - комедия от Б. Райнов

Като пародира ситуацията на криминалната пиеса, авторът осмива черногледството и песимизмът като позиция, несъвместима с новия нов живот. Един човек е склонен да вижда във всички потенциални престъпници, да го подозрева в невероятни престъпления. Разбрали тази негова склонност, хората му устройват цял

фарс на мнимо убийство, от който той излиза като главен герой.

"БОЛШЕВИК" от Константин Воронков.

19.И.1971 г.

София

С.Гьерова - драматург в
Народен театър "Иван Вазов"